

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 3 | 2024 | 43. ÅRGANG

Hovedtema

Fra forbruk til ombruk

Naturvernforbundet
Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Se NOAs hjemmeside og facebook-side for nærmere informasjon om arrangementene.

ÅPEN DAG – MILJØVENNLIG HVERDAG

22.9.2024 kl. 12:00, Søndre Sandås, Sognsveien 231, Oslo
Temaet for høstens åpen dag blir Miljøvennlig hverdag med fokus på redusert forbruk og miljøvennlig friluftsliv. Sammen med Sogn husflidslag blir det fiksestasjon, verksted og **klesbyttemarked!!!**

HØSTPUST SOGNSVANN

10.10.24 kl. 12:00–14:00, Søndre Sandås, Sognsveien 231, Oslo
påmelding Marjaa@naturvernforbundet.no
Vi markerer verdens dagen for psykisk helse med en naturvandring. Bli med inn i skogen: Bli med på høstpust – der naturkunnskap møter naturmeditasjon. Mer informasjon finner du i aktivitetskalenderen vår på www.naturvernforbundet.no/osloogakershus/event

DUGNAD PÅ FRØNSVOLLEN

12.–13.10.24 fra lørdag kl. 12:00 til søndag kl. 16:00, Frønsvollen, Nordmarka
Dugnad og klargjøring for vinteren. Alle er velkomne, også for en kaffe i stallen.

NATURENS JULEMARKED

8.12.2024 kl. 12:00–15:00, Søndre Sandås, Sognsveien 231, Oslo
Velkommen til naturens julemarked ved Sognsvann! Andre søndag i advent inviterer NOA og andre naturvernorganisasjoner til et annerledes julemarked. Det blir eventyrfortellinger for barn, musikk, humlekassesnekring og foredrag om natur.

SOPPKONTROLL:

Hver søndag frem til **6.10.2024**, fra kl. 14:00–16:00 holder Oslo og omland sopp- og nyttevekstforening soppkontroll. Kom innom og få sjekket «dagens fangst». Søndre Sandås, Sognsveien 231, Oslo

MØTEPlass FOR ALLE NATUR- OG MILJØINTERESSERTE

10.9., 8.10., 12.11. og 10.12. Kl. 18:00
Sted: Sentralen (Vinterhagen i 1. etasje), Øvre Slottsgate 3, 0157 Oslo.
Vi i NOA ønsker å skape et sted hvor både medlemmer og andre kan droppe inn for å treffe likesinnede, ha interessante samtaler og sosialt samvær. Tillitsvalgte og/eller lokallag vil være vertskap. Se Facebook/hjemmeside for kveldens tema.

FOTOUTSTILLING

1.9.–6.10. hele døgnet
Søndre Sandås, Sognsveien 231, Oslo
Nå henger alle kalenderbildene for Markakalenderen 2025 utstilt på Søndre Sandås. Kom gjerne innom for en titt!

Foto: GA/NOA

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@naturvernforbundet.no
www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund–Vang
400 93 226
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
Kunstner Dariusz Wojdyga
med søppel han har rensket
opp fra Akerselva. Søppelet
gjenbraker han som råma-
teriale i smykkekunst.
Foto: Torbjørn Moen

© Naturvernforbundet i
Oslo og Akershus 2024.
All tekst i artiklene kan fritt
gjengis med referanse til
Naturvernforbundet i Oslo
og Akershus' kvartalskrift
Grevlingen, årgang,
nummer, artikkelforfatter
og artikkel. Fotografiene
skal kun kunne gjengis
etter innhentet tillatelse
av fotograf og Grevlingens
redaksjon.

ISSN 0803–6357

GI NATUREN EN STEMME BLI MEDLEM

MEDLEMSKONTINGENT
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-

Førsteårskontingent
Student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre
Sandås ved Sognsvann er
åpent mandag til torsdag
fra kl 10–14.

Grevlingen er miljøvennlig
produsert og derfor svane-
merket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 9.000

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG TIL TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00

LEDER

Den første høstutgaven av Grevlingen handler om forbruk og gjenbruk av jordas ressurser. Og forbruket vårt er ikke bærekraftig. Vi nordmenn er verdensmestere i forbruk, og det er ikke noe å være stolt av. Tvert imot.

Mange føler også at det de gjør ikke hjelper i den store sammenheng. Hvordan kan du som enkeltperson være med og snu forbruk til ombruk? Reparere i stedet for stadig å kjøpe nytt, som du kan lese mer om saken «Reparasjonens mann.» Begrense innkjøp av spesielt klær, resirkuler plagg du ikke bruker selv ved å bytte og gi bort. Gjenbruk av søppel til forskjellige formål bryter med bruk og kastmentaliteten og bidrar til mindre forbruk. Mengden av søppel øker og forurenses i naturen. Med bedre materialgjenvinning kan vi minske skadevirkningene på naturen. I denne utgaven av Grevlingen kan du møte kunstneren Dariusz Wojdyga som gjør begge deler, han lager smykkekunst av gjenvunnet søppel han har rensket fra naturen.

Artstap og forbruk henger sammen. I saken «Forbruket vårt kvelder naturen» viser rapporten som Naturvernforbundet laget sammen med Sintef klart sammenhengen mellom høyt forbruk og nedgangen i artsmangfoldet. Og at reduksjon i forbruket kan være med å stanse naturtapet.

Daglig leder i NOA, Håkon Eide Gundersen, oppdaterer oss i denne utgaven på flere saker som NOA arbeider med i Osloomarka. Enkelte saker kan pågå

lenge, noen ganger over flere år. Visste du at Osloomarka er nærområdet for så så mye som 1/4 av Norges befolkning, selv om området i areal ikke utgjør er enn 0,4% av landets areal. Dette gjør Osloomarka til et viktig friluftsområde. NOA har kjempet en kontinuerlig kamp mot naturinngrepene i marka, og det ser ut til at det dette blir like nødvendig i framtiden.

Det gjenstår å ønske god lesning, og ta gjerne en titt på høstens NOA arrangementer. Her finner du blant annet nedstressende «Høstpust» og «Miljøvennlig hverdag» i gjenbrukets ånd.

Ingunn Lund-Vang, redaktør

INNHold

- Elvekunstneren
- Så mye nye klær tåler planeten
- Reparasjonens mann
- Forbruket vårt kvelder naturen
- Osloomarka – en ustanselig kamp mot nye naturinngrep
- Velkommen til antropocen
- Bokomtale
- Stubbesitter
- Dikt

NOAs SOMMERTREFF

18. juni samlet vi oss på tunet på Søndre Sandås for grilling, prat og hygge. I tradisjonens tro ble det arrangert NOA-mesterskap i hesteskasting. Alle la inn en iherdig innsats, men kun for én holdt det hele veien. Philipp Martis ble årets NOA-mester i hesteskasting.

Philipp Martis ble sammenlagtvinner i årets NOA-mesterskap i hesteskasting. Foto: Harald Bratland Carlsen.

KLESBYTTEMARKED

I april arrangerte vi vårt første klesbytte-marked i våre lokaler på Søndre Sandås. Markedet ble en stor suksess, med flere fornøyde mennesker som kunne dra derfra med nye klær med god samvittighet. I tillegg til klesbytte marked inne i huset, holdt vi sykkelverksted ute på tunet. Her fikk flere reparert sykkel sin god som ny. Vi gleder oss til flere lignende arrangementer i fremtiden!

Vårt første klesbytte marked på Søndre Sandås ble en stor suksess. Foto: Helene Lode.

NESTE KLESBYTTEMARKED 22.9.24

Elvekunstneren

**Dariusz Wojdyga forvandler søppel til kunst og smykker.
Søppelet har han hentet fra Akerselvas bredder og dyp.**

Akerselva flyter stor da NOA møter kunstner Dariusz Wojdyga ved elvebredden rett ved KHIO-bruen ved Øvre Foss. På den andre siden av elven ligger Kunst-
høgskolen i Oslo (KHIO) i de gamle fabrikklokalene til Seilduken og i nyere bygg, bundet sammen av en bred betongtrapp. På ettersommeren kan man se laksen gyte her under KHIO-brua. Med lyden av fossen som bruser i bakgrunnen forteller Dariusz om hvorfor elven ble så viktig i han liv og kunst.

– Da jeg studerte på KHIO som ligger rett ved Akerselva på Grünerløkka, ble elva rett og slett en nær venn for meg. Jeg hadde to andre prosjekter som involverte Akerselva, men det begynte med masteroppgaven min. Først tenkte jeg ikke å erobre elven under overflaten. Jeg plukket først alt søppelet som jeg fant langs elvebredden.

– Akerselva er en naturperle. Elva er ikke så stor og dyp, men når du går under overflaten er det som å komme ned i en annen verden, det er en helt annen planet der nede. Det er ganske mye liv der, mange små fisk og krep, og om høsten kommer laksen. Det er fint å være i nærkontakt med laksen, jeg forsøkte å ikke forstyrre den, men å bare sitte rolig og observere den nede i vannet. Det var veldig vondt å finne ut at det ligger så mye søppel i elven som forstyrrer livet der, forteller kunstneren.

Kunstscole og etablerte kunstmiljøer var egentlig ikke veien Dariusz Wojdyga skulle gå, men han endte til slutt opp på Kunsthøgskolen i Oslo etter

å ha jobbet med kunst på egenhånd i mange år. En interesse for biologifaget fra skolen har medført at naturen og dens levende organismer og prosesser er blant inspirasjonskildene for kunsten hans. For Dariusz Wojdyga er kunstsmykkene også et utgangspunkt for å ta opp og diskutere temaer som bærekraft og økologi.

– Utgangspunktet for min kunst er naturens sirkel og gjenbruk av materialer. Jeg har alltid villet arbeide bærekraftig, og hadde ikke tenkt å investere i dyre materialer når det er finnes søppel overalt. Jeg samler inn materialer som menneskene alltid har gjort i fra naturen. Masteroppgaven min er laget med råmaterialer gjenbrukt av søppel fra Akerselva, og selv om materialene jeg bruker ikke er så naturlige i seg selv, så har de kostet i ressursbruk for jorda.

Dariusz har utforsket bruken av forskjellige materialer som metaller, tekstiler, plast og tre og har ofte vært nødt til å finne opp egne teknikker for å kunne gjenbruke og omforme søppelet.

– Samtidssmykkekunst må ikke være laget av kostbare tradisjonelle materialer som gull og sølv. Og selv om materialene er hentet fra søppel og ikke er verdifulle i seg selv, så er arbeidsprosessen og håndverket like viktig. Fra starten av prosjektet, første gangen jeg dykket i elva, så begynte jeg å måle og veie alle gjenstandene jeg tok opp, for å skape en egen materialbase for kunsten min. I selve fremstillingsprosessen måtte jeg ofte tenke nytt, og

Kunstner Dariusz Wojdyga har hatt utallige dykketurer ned i Akerselva for å hente opp søppel som har blitt gjenbrukt til materialer i kunsten. Foto: Torbjørn Moen.

Akerselva er vakker å se på, men det er ikke så idyllisk under overflaten. Foto: Torbjørn Moen.

utforske hvordan de forskjellige materialene kunne gjenbrukes og bearbejdes. Dette innebærer også å finne på nye teknikker for å gjenbruke søppelet.

– Jeg forventet ikke at det skulle være så mye søppel i elva. Man ser det ikke fra overflaten. Man ser det ikke fra broene. Man må dykke ned i vannet for å finne det. Jeg plukker opp alt jeg finner i elva, både fordi det ikke hører hjemme der, og fordi alt som vi mennesker har skapt kan gjenbrukes. Man må bare finne ut hvordan og med hvilke teknikker man kan gjøre det.

Kunstneren har blant annet laget maling av rust som hadde dannet seg på objekter som han hentet opp fra Akerselva. Rusten ble forsiktig skrasket og deretter pulverisert. Pulveret ble så benyttet som fargepigment i malingen som noen av smykkene ble malt med. – Til dette masterprosjektet ville jeg lage en smykkeserie variasjon av materialer og ikke bare ha fokus på metall.

Seksjon 333

– Avgangsutstillingen fikk navnet «Seksjon 333», og det er på grunn av strekningen på 333 meter hvor jeg har ryddet opp søppel i Akerselva. Jeg laget 33 smykker av materialene jeg fant i elva, og smykkenes form er inspirert av illustrasjoner fra del tre «Thesaurus» (Volum 3, Tab I-CXVI) fra en kjent naturhistorisk bok, Cabinet of Natural Curiosities, av Albertus Seba (1665–1736). Seba var en nederlandsk zoolog, farmasøyt og samler av kuriositeter, og denne bokens del tre inneholder illustrasjoner av skapninger fra havet.

Dariusz tok i sommer også initiativ til en aksjon for å rydde en strekning av Akerselva, fra Åmot-bruen til Darres gate. Denne strekningen utgjorde en tredjedel av 333 meters strekningen som er inkludert i masteroppgaven.

Miljøvennlig: Fra samlingen av søppel som kunstneren har samlet inn og gjenbrukt til å lage smykker og kunst.
Foto: Torbjørn Moen.

Venstre: Ovula ovum er en sjøsnegle som har gitt form til brosjene Dariusz har laget av søppel hentet opp fra Akerselva. Brosjene er lagd av aluminium og stål, og maling laget av stål og rust av kunstneren selv. Høyre: Fra Cribrum-serien: Brosjer lagd av aluminium og stål.

– Det er det utrolig mye søppel. Jeg fikk dessverre ikke plukket opp alt, siden det er veldig tidkrevende. Området i Akerselva hvor jeg har plukket opp mest søppel går fra pumpehuset ved KHIO-bruen og nedover. Da de bygde nye boliger ble det kastet mye søppel som byggematerialer og større konstruksjoner i elva, og det ligger fremdeles på elvebunnen. Det er utrolig at dette ikke har blitt fjernet tidligere. Siden det var så mange større og uhåndterlige objekter i elven på denne korte strekningen, klarte jeg ikke å rydde opp alt før min mastereksamen slik jeg hadde planlagt. Jeg ønsker derfor å fjerne resten av søppelet langs denne delen av elva etter eksamen.

I sommer hadde jeg derfor en ryddeaksjon langs Akerselva sammen med foreningen Akerselvas venner og studenter fra KHIO. Både elvebreddene og elvebunnen ble ryddet for søppel, og jeg fant blant annet tre sykler og en gammel gassbeholder. Dessverre kastes det nytt søppel ut i elva hele tiden.

– Det er ikke mange byer som har en slik fantastisk elv med et så dramatisk landskap med fossefall. Alle mine bekjente som kommer på besøk til meg sier at denne elva er som en drøm, og den renner gjennom hele byen. Det er fint at man kan også bruke den ikke bare til å gå tur, men også fysisk, og bade og dykke i den, og nyte den på varme dager.

Dariusz Wojdyga (Født 1975)

Kunstner og samtidsmykkekunstner

Utdannet ved Kunsthøgskolen i Oslo, og Gerrit Rietveld Academy i Amsterdam

Masteroppgave Avdeling Kunst og håndverk, Medium- og Materialbasert kunst, KHIO/Kunsthøgskolen i Oslo

Kurator, samtidsmykkekalleriet Galleri Skranken, Oslo

https://www.instagram.com/darius_wojdyga

Fra Kunsthøgskolen: Dariusz Wojdyga med kunstsmykker han har laget av søppel fra Akerselva hengende på veggen, og materialbasen i form av søppel på gulvet. Foto: Torbjørn Moen.

Så mye nye klær tåler planeten

Er du klar til å ta et oppgjør med klesvanene dine?
Her er effekten av å begrense innkjøpene av nye klær til maksimalt fem plagg i året.

Hvis vi skal nå målene våre om å begrense den farlige oppvarmingen av planeten og ta vare på naturen må vi kutte drastisk i forbruket vårt. Det gjelder i høyeste grad også overforbruket vårt av klær. Vi nordmenn kjøper i dag faktisk rundt 50 prosent mer klær enn folk i EU-land. Tyske forskere har kommet fram til at et klesforbruk på maksimalt fem nye plagg i året er bærekraftig. Bruktklær, sko, nytt undertøy og sokker teller ikke med i de fem plaggene. Effekten for klimaet og naturen er stor.

1. Et spark bak til hurtigmotekjedene.

Den største trusselen mot kleskjeder og -selskaper som tjener grovt på natur- og klimaødeleggende overproduksjon er forbrukere som hopper av kjøpekarusellen de frister oss med. Forbrukermakt og engasjement er viktige bidrag for å oppnå støtte til politisk miljøregulering av hurtigmotegigantene, med krav om at de tar mer ansvar for avfallet, kutter overproduksjon, mer gjenbruk og materialgjenvinning, utfasing av miljøgiftige kjemikalier og reduserer bruken av fossil plast.

2. Viktig klimaeffekt.

Å begrense forbruket av nye klær til fem plagg i året gir et klimakutt som tilsvarer hele 170 kg CO₂ i snitt per person. Hvis vi skal holde den farlige oppvarmingen av planeten under to grader, så må klimagassutslippene fra det private forbruket ned i 2,6 tonn per person i året innen år 2035. Utslipp som tilsvarer 170 kg CO₂ er hele syv prosent av det vi kan tillate oss av årlig klimagassutslipp per person i 2035. Hvis halvparten av alle nordmenn begrenser innkjøpene av klær til 5 plagg i året, vil det grovt tilsvare en halv million tonn CO₂ spart årlig.

3. Kutt i miljøfarlige kjemikalier.

Mange tusen ulike syntetiske kjemikalier brukes i tekstilproduksjon, mange av dem er miljøgiftige og helseskadelige. Det brukes trøblete fargestoffer, løsemidler, brannhemmere og vannavstøtende kjemikalier til overflatebehandling. Forskerne mener vi har overskredet grensen for hva planeten tåler av kjemisk forurensning. Hvis vi holder oss til maksimalt fem nye plagg i året, så har vi kuttet snittforbruket til oss nordmenn med rundt 70 prosent. Grovt sett har hver av oss da unngått over 4 kg

med trøblete kjemikalier brukt på å produsere klærne våre. En stor andel av klærne vi kjøper avgir også naturskadelig mikroplast i produksjon, under bruk og når vi kaster dem.

4. Frigjør dyrkbar jord og ressurser.

Forbruket av klær og sko legger i snitt beslag på rundt 600 kvadratmeter landområder i året for hver av oss nordmenn, og grovt 14 kubikkmeter med vann, ofte i områder som sliter med å få nok vann til matproduksjon. Dette er arealer og vann vi vil trenge til å lage nok mat til en økende befolkning i fremtiden, og nedbygging av natur bidrar til at mange arter vi deler denne planeten med sliter med å klare seg. Kutt i vårt overforbruk av klær vil ha positive konsekvenser i en rekke land.

5. Bedre kvalitet og mer gjenbruk.

Å kjøpe færre nye plagg kan bidra til mer gjenbruk og reparasjon av klær, og ikke minst mer fokus på klær av bedre kvalitet med lengre levetid.

Kilder:

Towards a fair consumption space for all: Options for reducing lifestyle emissions in Norway; Unfit, unfair, unfashionable: Resizing Fashion for a Fair Consumption Space; Analysis of the polyester clothing value chain to identify key intervention points for sustainability; Nordmenns forbruk er nest høyest i Europa, SSB; The impact of textile production and waste on the environment; A new textiles economy: Redesigning fashion's future; Klesforbruk i Norge, SIFO; Outside the Safe Operating Space of the Planetary Boundary for Novel Entities.

Reparasjonens mann

En tyve minutters t-banetur fra Oslo sentrum ligger Startblokka – et nyoppstartet prosjekt på Linderud som skal fungere som en møteplass for nabolagsaktiviteter og kreativitet. Her har man mulighet til å skape noe nytt.

Og det er nettopp det Jürgen Breiter har gjort.

På baksiden av bygget står en garasjeport på gløtt. Utenfra ser det ikke ut som noe særlig. Men dukker du under porten og tar den lille steintrappen opp tre trinn, er det plutselig mye mer her enn det som først møtte øyet.

Veggene er fylt opp med hyller stablet med planker, esker og møbler. Langs vinduet står store installasjoner av verktøy. Midt i rommet finner man et gigantisk bord – verktøybenken. Og bakerst i hjørnet står det en sofa omringet av barneleker.

Foran det store bordet midt i rommet står en mann med caps og blå skjorte. Oppmerksomheten hans er rettet mot stekepannen han holder i hånden.

– Nå kan jeg bruke denne stekepannen i mange år til. Alt som trengtes, var et nytt håndtak.

Norge i verdenstoppen på forbruk

Jürgen Breiter er reparasjonens mann. Hvis noe går i stykker, fikser han det. Ingenting skal kastes.

– Det lønner seg å fikse det man allerede har. Det er en stor besparelse både for økonomien og for miljøet. Dette tror jeg mange mennesker ikke er bevisst på.

Vi nordmenn er i verdenstoppen når det gjelder forbruk. Forbruket til hver av oss krever årlig 33.900 m² areal – nesten fem ganger Ullevål Stadion. Det betyr at forbruket vårt krever dobbelt så mye areal som gjennomsnittet i Europa. Vi har også høyere forbruk enn resten av Skandinavia.

– Alle snakker om de store tingene hele tiden –

sirkulær økonomi og bærekraft. Men ingen snakker om alle de små tingene vi kaster hver dag. Hvis man slår sammen alle små ting vi kaster, så blir det ganske mange tonn etter hvert.

En stor del av miljøproblemene globalt skyldes et høyt forbruk av varer med kort levetid. I dag er det ofte enklere å kjøpe nytt, fremfor å ta vare på det man allerede har.

– Ikke bare er det bra for miljøet. Det er også utrolig lønnsomt.

Breiter forteller at han har reddet og fikset fire tripp trapp stoler.

– Det tok meg et par timer å fikse dem. Så var de god som ny. Tenk hvor mye billigere dette er enn å kjøpe fire nye tripp trapp stoler.

En vanlig tripp trapp stol på Bohus kan koste opp til 2 599 kroner.

Vil skape en sosial møteplass

Interessen for gjenbruk og reparasjon har vært der så lenge han kan huske. Da han var ungdom, og vokste opp i Tyskland, fikk han øynene opp for at det også kan være lønnsomt med gjenbruk.

– I byen jeg bodde i var det søppelsamling to ganger i året, der man kunne sette alt man ville kvitte seg med utenfor døren. Da pleide jeg å gå rundt og se hvilke skatter jeg kunne finne på fortauet. Det var alt fra møbler, sykler og lampeskjermer. Så solgte jeg tingene videre.

Nå har Breiter laget et verksted sammen med foreningen «Vi Er Alle i Startblokka».

Foreningen Vi Er Alle arrangerer aktiviteter med fokus på skaperglede, kreativitet, håndverk og bærekraft for barn, ungdom og familier.

Breiter har store planer for hva verkstedet kan

Breiter har satt opp en svær verktøysbenk langs vinduet. Foto: Helene Lode.

Med nytt håndtak av tre fikk stekepannen leve i flere år til. Foto: Helene Lode.

bli i fremtiden.

– Utover bare å være et verksted kunne dette stedet vært en fantastisk sosial møteplass. Det ville vært utrolig bra for nabolaget.

Breiter ønsker å skape en sosial møteplass for folk i nabolaget. Foto: Helene Lode.

Han tenker at alle nabolag hadde hatt godt av et verksted der alle kunne reparere tingene sine selv.

– Det burde være mange flere muligheter for reparasjon i nærområdet. Kanskje kunne man ha reparasjonsfag på skolen. Reparasjon gir utrolig nyttig kunnskap og erfaring om materialer og deres forarbeidelse, som alle burde ha.

Breiter sin bakgrunn som arkitekt fra Berlin blir tydelig i måten han snakker om reparasjon og gjenbruk.

– Vi må tenke på hvordan vi vil leve i fremtiden.

Han kritiserer det han kaller en «kjøp-og-kast-kultur». Han mener at vi er altfor opptatt av konsum i dagens samfunn.

– Vi må slutte å kjøpe så mange ting hele tiden.

Han forteller at han har hatt workshops der de kun har demontert gjenstander som ikke lenger var i bruk med tanke på nytte- og materialverdi. I andre del av workshopen skulle deltakere benytte kreativitet og ideer for å gi gjenstandene eller enkelte komponenter nye funksjoner og bruksområder, eller bare fikse dem hvis det ga mening.

– Da får man en mye større forståelse for hva vi egentlig kaster i søpla.

Ikke kast, gi bort

– Vi har et fantastisk verktøy som heter Finn.no. Det er mye bedre å kvitte seg med ting gjennom Finn, enn å kaste dem. Men det trengs også folk som ser potensial i alle disse tingene ingen vil ha lenger.

Forbruket av møbler i Norge har mer enn doblet seg de siste 30 årene. Masseproduserte sofaer og andre møbler selges og byttes ut i stedet for å repareres. Fast furniture har blitt et nytt begrep for masseproduserte, billige møbler.

Breiter er selv opptatt av å kjøpe mest mulig gjenbruk, og forteller at han har et system som sparer han både tid og penger.

Han går ofte på loppemarked for å finne utstyr til seg selv og barna. Ofte finner han skatter som er for store for barna, men dette stopper ikke han fra å kjøpe dem. Skattene oppbevares på loftet til barna er større.

– Slik sparer jeg både miljøet og min egen økonomi.

Han forteller om da han fant et par flotte vinterstøvler til femti kroner, som han visste kom til å passe perfekt til det ene barnet hans om to år. Da lå de på loftet de årene, og da barnet begynte å snakke om at hun trengte nye vintersko, så hentet han dem ned.

– Slik unngikk jeg en grusom lørdag på CC vest, der vi måtte ha prøvd på femti ulike sko og hadde endt opp med et par vinterstøvler til tusen kroner.

Reparasjon er gøy!

Det er mange grunner til at det lønner seg å reparere det man allerede har, ifølge Breiter. Det gir mulighet for å lære noe nytt gjennom eksperimentering, det er en utfordring av kreativitet, og tingene man reparerer ender ofte opp med å få større verdi fordi de oppleves som mer spesielle.

– Reparasjon gir en følelse av å ha fått til noe – en skaperglede.

I tillegg forteller Breiter at det har en stor sosial betydning. Han reparerer ofte ting sammen med barna sine. Da får de mulighet til å tilbringe tid sammen, samtidig som barna lærer noe underveis.

– Og ikke minst så er reparasjon gøy! Av og til fikser jeg ting jeg egentlig ikke trenger, bare fordi det er gøy.

«MoroFiks»

Jürgen Breiter driver i øyeblikket med prosjektet «MoroFiks» på Startblokk hvor han åpner verkstedet for å gi tilgang til verktøy, materialer og hvis ønsket veiledning til egne reparasjonsprosjekter. Sjekk MoroFiks på Facebook for å se når det er åpent. Han ønsker seg å etablere et sted for gjenbruks- og reparasjonskultur i hverdagen og ser etter gjenbruks- og reparasjonsentusiaster som har lyst å være med.

Er du interessert?

Bare ta kontakt: jurgen.j.breiter@gmail.com

Forbruket vårt kveler naturen

I dag står rundt en million arter i fare for å dø ut på verdensbasis. Om vi ikke skrur ned forbruket vårt, vil flere av disse artene gå tapt for alltid.

I Norge er over 2 300 arter og 40 naturtyper i dag truet av utryddelse. Endret arealbruk gjennom nedbygging, oppdyrking og mer intensiv utnyttelse er hovedårsaken, men også klimaendringer, forurensing og spredning av fremmede arter er med på å gjøre dagens utryddingstakt ti tusen til hundre tusen ganger raskere enn før.

I 2023 utarbeidet Naturvernforbundet, sammen med Sintef, en rapport som viser den direkte koblingen mellom vårt forbruk og nedgang i artsmangfold. Konklusjonen er klar: forbruket vårt kveler naturen og dyrene våre. Jo mer vi kjøper, jo mindre blir artsmangfoldet.

– Jeg tror alle som bor i Norge vet at forbruket vårt er høyere enn jorden tåler. Men før denne rapporten var det få tall på naturkonsekvensene av våre forbruksvaner, forteller Pernille Hansen, nestleder i Naturvernforbundet og en av forfatterne bak rapporten.

Klare tall

– Denne rapporten gir oss noen konkrete tall på hva forbruket vårt fører til. Det var nyttig for meg da jeg leste den, og jeg tror det er nyttig for andre også, for å sette ting i perspektiv, sier Hansen.

Rapporten viser at artstapet som følge av vårt forbruk tredoblet seg fra 1995 til 2015. Enkelt sagt har artstapet økt i takt med forbruket.

Og vi nordmenn er i verdenstoppen når det gjelder forbruk. Forbruket til hver av oss krever årlig 33.900 m² areal – nesten fem ganger Ullevål Stadion. Til sammenligning klarer en gjennomsnittlig EU-borger seg med under halvparten.

Forbruket vårt er rett og slett ikke bærekraftig. Illustrasjon: Naturvernforbundet.

Vi har også høyere forbruk enn resten av Skandinavia.

Klær er verstingen

De siste 30 årene har det private forbruket i Norge tredoblet seg, og åtte av ti nordmenn mener de har for mye klær og sko som de ikke bruker. Mange av oss er ikke klar over hvor mye klærne våre koster miljøet.

Tekstilindustrien er verdens tredje største industri og regnes som den verste når det gjelder miljø- og sosiale problemer. Global tekstilproduksjon nær doblet seg fra år 2000 til 2015, og er ventet å øke med 63 prosent fra 2022 til 2030.

Både produksjon og transport er forurensende og krever mye ressurser. Miljøkonsekvensene skyldes i første rekke et stort vannforbruk under bearbeiding av fiber og produksjon, bruk av sprøytmidler, høyt energiforbruk og store avfallsmengder.

En rapport fra 2019 hevder at gjennomsnittsforbrukeren kjøper 60 prosent flere plagg enn de gjorde femten år tidligere, og at plaggene benyttes halvparten så lenge.

For Hansen er reparasjon en fin måte å unngå å kjøpe nye klær på.

– I min husholdning gjør vi det som et fellesprosjekt å reparere klær. Det er noe sosialt vi gjør sammen, klærne varer lenger, og det er en aktivitet som senker pulsen litt, og gir meg nye ting. Det både føles bra for meg, og er nyttig for verden.

Om du bruker tingene dine dobbelt så lenge, halverer du omtrent naturavtrykket.

– Jeg anbefaler alle å utfordre seg til å reparere ting. Det kan være en veldig hyggelig hobby som både senker pulsen og senker forbruket.

Vårt forbruk rammer andre land

Nesten all tekstil kjøpt i Norge importeres, ettersom norsk tekstilproduksjon er svært liten. Norge eksporterer også mye tekstilavfall. Effektene vårt tekstilforbruk har på biologisk mangfold kommer dermed først og fremst til syne i andre land.

Dette gjelder for det meste av norsk forbruk. Hele tre fjerdedeler av naturtapet fra norske husholdningers forbruk rammer natur utenfor landegrensene.

Artstap som norsk forbruk bidro til, var 2,7 ganger så stor i 2015 som i 1995, mens det for mange andre land kun var en svak økning. Norsk levesett i

Om du bruker tingene dine dobbelt så lenge, halverer du omtrent naturavtrykket. Illustrasjon: Naturvernforbundet.

2015 uttryddet dermed potensielt nesten tre ganger så mange arter som levesettet tjuve år tidligere.

– Det kanskje tydeligste rapporten sier er at naturkonsekvensene av vårt forbruk i hovedsak rammer andre land. Vi importerer og eksporterer, sier Hansen.

Fortsatt håp

Siden artstap er så sterkt knyttet til forbruk, er det helt nødvendig å redusere forbruket for å stanse naturtapet. Det haster å snu skuten om vi skal stanse naturtapet, akkurat som det haster med klimahandling.

Heldigvis kan vi slå to fluer i én smekk: Mange av atferdsendringene vi trenger for å kutte klimagassutslipp, redder også natur. Ingen steder er det tyde-

ligere enn på forbruksfeltet. Men skal vi klare det, må vi tørre å snakke om elefanten i rommet, nemlig at vårt forbruk ikke er bærekraftig. Så må ulike deler av samfunnet erkjenne sin del av ansvaret, og ta grep for å skape reelle endringer.

Som enkeltpersoner kan vi ta ansvar for å tenke gjennom forbruket vårt. Trenger vi å kjøpe nytt? Kan tingene du allerede har repareres? Kan andre ha nytte av tingene, selv om du ikke trenger dem lenger?

Men løsningen for hvordan vi skal få ned forbruket ligger ikke bare på hver og en av oss, men på samfunnet som en helhet.

Naturkrisen er global, derfor jobbes det med å stanse naturtapet på mange nivå. Det inngås mer eller mindre forpliktende internasjonale avtaler, det utarbeides lover og direktiver innenfor EU og EØS, og det etableres nye nasjonale rammebetingelser gjennom lover og forskrifter. Rundt om i landet gir vi i Naturvernforbundet kontinuerlig innspill til kommuneplanenes arealdeler, naturmangfoldsdel, klimadel og samfunnsdeler.

– Det kan føles håpløst å kjenne på at “jeg endrer jo på mitt forbruk, men hva med alle rundt meg”. Det er noe av grunnen til at organisasjoner som Naturvernforbundet trengs. Hver og en av oss kan gjøre mye, men vi trenger også endringer i samfunnet. Vi trenger en sirkulær økonomi som belønner reparasjon og straffer ting produsert for å ha kort levetid, mener Hansen.

Endringene kan virke store, men Naturvernforbundet mener det absolutt er mulig å stanse artstapet og naturkonsekvenser.

– Dette får vi til ved å stå sammen. Alle i Naturvernforbundet kan kjenne på at vi gjør noe større når vi står sammen om det.

Klesbyttemarked for turklær

Søndag 22. september er det klesbyttemarked for turklær på Søndre Sandås fra kl. 12 – 15

Dette er en gylden mulighet til å kvitte seg med klær du ikke lenger bruker, i bytte mot klær du får mer bruk for. I tillegg kan noen andre få glede av klærne du har gått lei!

Ta med deg inntil 5 plagg du ønsker å bytte bort. Disse kan veksles inn i inntil 5 nye plagg som du kan ta med deg hjem.

Tema for byttemarkedet er turklær. Klær som kan brukes ute, i idretten og i friluftslivet. Dette er en perfekt måte å spare penger, og samtidig bidra til å begrense forbruket av klær.

Det vil også holdes fikseverksted parallellt

med klesbyttemarkedet. Her kan du få god hjelp av Sogn Husflidslag til å reparere klær som har gått i stykker.

Klær kan leveres på selve dagen fra kl. 12.00, eller torsdag og fredag før (19.–20. september) mellom kl. 10 – 17.00 hos Naturvernforbundet i Oslo og Akershus sine lokaler i Sognsveien 231. Vi oppfordrer folk til å levere klær på forhånd disse dagene for å unngå lang kø på selve dagen.

Klesbytting har en reell betydning. I fjor fikk nærmere 67 900 plagg nytt liv med nye eiere gjennom klesbytte. Det er bærekraftig!

Osломarka

– en ustanselig kamp mot nye naturinngrep

Tross markaloven og markagrensa er også Osломarkas natur- og opplevelseskvaliteter utsatt for en bit-for-bit nedbygging og fragmentering. Skogbruk, offentlig infrastruktur og tilrettelegging for idrett og friluftsliv forsyner seg stadig av den naturen som markaloven er ment å beskytte.

Mange av sakene pågår over mange år før de får sin avklaring, og krever årvåkenhet og oppfølging over lang tid fra NOAs side. Her gis en kort oppsummering over noen av de viktigste Markasakene NOA arbeider med for tiden.

Hva skjer med Forsvarets naturødeleggelser på Gyrihaugen?

NOA med støtte fra Oslo og Omland Friluftsråd fikk i 2021 redusert omfanget av det planlagte forsvarsanlegget på Gyrihaugen, men kunne ikke stoppe prosjektet.

Da adkomstveien var ferdig bygget og topp-punktet planert ut sommeren 2023 – med omfattende naturødeleggelser som konsekvens – meddelte Forsvarsbygg at Gyrihaugen likevel ikke

Forsvarets naturødeleggelser på Gyrihaugen er omfattende. De tidligere småkuperte knausene i skiløypetraseen opp mot toppen er omformet til en bred, ensformig og monotont stigende grusvei med skjæringer og fyllinger. Bilde fra befaring med Forsvarsbygg juni 2023. Foto: HG/NOA

kunne benyttes som radarlokaltet.

Forsvarsbegrunnelsen som utgjorde grunnlaget for tillatelsen, berodde på en feilaktig radarteknisk utredning.

Vedtaket om dispensasjon fra markalovens byggeforbud burde derfor etter kommunedirektørens innstilling kjennes ugyldig. Det politiske flertallet i hovedutvalget for miljø- og arealforvaltning i Ringerike kommune var av en annen oppfatning og stemte mot kommunedirektørens innstilling i august 2024. Utvalget vedtok i stedet å gå «i dialog med Forsvarsbygg og berørte grunneiere om istandsetting». Omforent plan for istandsetting skal deretter legges frem til godkjenning i det samme utvalget.

Ringerike kommune har med dette vedtaket satt seg ut av posisjon til å kreve opprettingstiltak fra Forsvarsbygg og omfanget av istandsettingen synes overlatt til grunneiernes ønsker og Forsvarets velvilje. Markaorganisasjonene er holdt utenfor den videre prosessen.

NOA følger opp saken for å begrense / rette opp veiens skadevirkninger på natur- og opplevelseskvalitetene ved Gyrihaugen og vurderer å påklage utvalgets vedtak til Statsforvalteren.

Vil Lørenskog kommunestyres nei til ny skogsbilvei i Østmarka bli stående?

Grunneier Losby Bruk søkte i 2022 om å anlegge ny 4 km skogsbilvei i et hittil inngrepsfritt område i Østmarka. Søknaden kom til politisk behandling i Lørenskog kommune våren 2024.

I forkant av den politiske behandlingen samarbeidet Østmarkas Venner, Naturvernforbundet i Lørenskog og NOA om en underskriftsaksjon som synliggjorde stor lokal motstand mot planene. Aksjonen oppnådde på kort tid mer enn 8000 underskrifter! Organisasjonene deltok også i møter med politiske partier i Lørenskog for å vise frem veiplanens konsekvenser for det viktige natur- og friluftslivsområdet.

Kommunestyrets konklusjon i mai-møtet ble: Nei til vei – ja til å bevare området fritt for inngrep for fremtiden! Kommunestyret sier blant annet at

I gammelskogen som sokner til den planlagte Dammyrveien har NOA kartlagt flere rødlistearter. Senere har Losby Bruk gjennomført en ny livsmiljøkartlegging («MiS-registrering») som bekrefter gammelskogens naturverdi. Områdene kan likevel hogges, fordi Losby Bruk med velsignelse fra skogbrukets sertifiseringsordning, har «valgt bort» de fleste av de kartlagte livsmiljøene. Kartillustrasjon: EK/NOA.

«Den omsøkte veien er permanent nedbygging av natur og et for stort inngrep i Østmarka.» og at «Hensynet til naturen og landskapet i dette området veier tyngre enn hensynet til landbrukets behov for skogbilvei.»!

Avslaget på søknaden ble påklaget av Losby Bruk og klagen vil komme til politisk behandling i Lørenskog denne høsten. Dersom kommunestyret opprettholder avslaget, vil klagen sendes videre til behandling hos Statsforvalteren.

NOA mener saken – i lys av markalovens byggeforbud – har viktige prinsipielle sider og vil følge klageprosessen tett for å unngå et slikt omfattende nytt inngrep i Østmarka.

Tunge innsigelser stanser ikke planene for Lahaug skytebane i Gjelleråsmarka

Planene om skytebane i og inntil Gjelleråsmarka i Lillestrøm kommune – med en forretningsmodell basert på utspredning av salgbar stein og støyvoller av tilkjørte overskuddsmasser – har versert siden 2015. Forslagsstiller er Prosjektgruppen Lahaug Skytebane AS (PLS) der Ragn Sells AS er største aksjonær med 65 % eierandel.

Sweco på vegne av PLS har utarbeidet et forslag til reguleringsplan for skytebanen, som Lillestrøm

kommunestyre juni 2023 vedtok å legge ut på høring, mot kommunedirektørens anbefaling.

Høringsrunden som ble gjennomført våren 2024, bekreftet den langvarige store motstanden mot prosjektet fra lokalbefolkning, velforeninger og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Samtidig varslert både Statsforvalteren, Akershus fylkeskommune og Nittedal kommune innsigelse mot reguleringsplanen, mens Oslo kommune sterkt frarådet planen.

Innsigelser som er godt begrunnet i tap av naturverdier, forringelse av Gjelleråsmarka som friluftsområde for innbyggere i Oslo, Nittedal og Lillestrøm, jordvern hensyn og fare for forurensning, ser ikke ut til å ha gjort nevneverdig inntrykk på forslagsstiller. I lokalmedia hevdet PLS nylig at innsigelsene og motstanden mot planen er basert på feilinformasjon og misforståelser.

Fortsettelse følger!

Skidrett mot natur og friluftsliv i Grefsenkleiva

De opprinnelige planene om oppgradering og utvidelse av alpinanlegget i Trollvannskleiva og Grefsenkleiva i Oslo ble nedskalert under det forrige, rødgrønne byråd.

Skidretten var ikke tilfreds med den nedskalerte løsningen. Nytt byråd vil derfor gå videre med en justert plan som innebærer at deler av gammelskogen nord for Grefsenkleiva må hogges for å gi plass til ny skiheis. Med det vil verneverdig skog gå tapt og kulturminnet Haralds hytte mister noe av sin mystikk.

Lokale natur- og friluftslivsorganisasjoner og NOA er positive til en oppgradering av anlegget, men mener oppgraderingen må skje innenfor dagens avskogede og nedbygde areal.

Den justerte planen forventes å komme på høring høsten 2024. Organisasjonene arbeider videre for en løsning som innebærer minimalt tap av gammelskog.

Mulighet for innsyn og medvirkning i hogster i Marka

I Oslomarka er det søknadsplikt for hogst. Søknadsplikten er fastsatt i markaforskriften § 7, med hjemmel i skogbruksloven § 13 Skogområde av særlig miljøverdi:

Departementet kan ved forskrift leggje strengare restriksjonar på skogbehandlninga i skogområde av særleg miljøverdi knytt til biologisk mangfald, landskap, friluftsliv eller kulturminne enn det lova elles gir heimel for når skogbehandlninga kan føre til vesentleg skade eller ulempe for desse verdiane.

NOA har over flere år krevd en innsynsløsning for hogst søknader og – vedtak som gjør det mulig å få kjennskap til hogstplaner tidsnok til å kunne gi inn-

spill i de tilfellene hvor hogst kan medføre vesentlig skade eller ulempe for natur-, landskaps-, og friluftslivsverdier i Marka.

Kravene om innsynsløsning og reell mulighet for medvirkning er rettet mot Landbruksdirektoratet og påklaget til Landbruks- og matdepartementet. Kravene er begrunnet i Norges forpliktelser i henhold til bl.a. Århuskonvensjonens bestemmelser om rett til miljøinformasjon og rett til deltakelse i saker som angår miljøet.

Landbruks- og matdepartementet hevder i et nylig svarbrev til NOA at ordinær hogst ikke omfattes av Århuskonvensjonens artikkel 6 om allmennhetens rett til deltakelse i beslutninger om aktiviteter som kan ha betydelig påvirkning på miljøet. Departementets begrunnelse?

Til tross for at hogst kan ha en viss påvirkning på miljøet, medfører den, etter departementets vurdering, ikke en betydelig påvirkning på miljøet, og omfattes derfor ikke av artikkel 6.

Departementets vurdering er åpenbart feil og selvmodsigende, all den tid markaforskriftens søknadsplikt er begrunnet i nettopp det faktum at hogst («skogbehandling») potensielt kan medføre «vesentlig skade eller ulempe» for miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv eller kulturminner.

NOA vil utvilsomt ta saken videre!

Landbruks- og matdepartementet varsler mulig omgjøring av vedtak om hogstnekt i registrert naturtype sør for Spålen–Katnosa naturreservat
NOA påklaget i juli 2023 Ringerike kommunes godkjenning av selektiv hogst i et gammelskogsområde, kartlagt som naturtype av A-verdi (nasjonalt viktig), like sør for Spålen–Katnosa naturreservat i Nordmarka. Klagesaken er nærmere omtalt i Grevlingen nr.4 i 2023 under overskriften «Steinvollen, Ringerike».

I juni 2024 ble saken historisk, da Statsforvalteren i Oslo og Viken 6. juni for første gang ga NOA medhold i en hogstklage og opphevet kommunens hogstgodkjenning. Statsforvalteren begrunnet sitt vedtak med at naturtypen er registrert i 2017, som er etter skogeiendommens seneste revisjon av miljøregistreringer i 2014. Etter Statsforvalterens vurdering er derfor kunnskapsgrunnlaget ikke godt nok til å tillate hogst i naturtypen og naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp (§9) og bærekraftforskriften § 4 slår inn. Statsforvalteren fastslår av den grunn at det ikke kan vurderes å tillate hogst i naturtypen før det er gjort en skogbiologisk vurdering av om det skal opprettes nøkkelbiotop i det aktuelle skogområdet.

Kort tid senere tok saken på ny en overraskende vending da NOA 18. juni mottok et brev fra Landbruks- og matdepartementet med den omfattende, men dog beskrivende tittelen: «Varsel om mulig

Etter Landbruks- og matdepartementets vurdering har hogst «ikke en betydelig påvirkning på miljøet». Hogst omfattes derfor – med departementets resonnement – ikke av artikkel 6 i Århuskonvensjonen som gir allmennheten rett til deltakelse i saker som angår miljøet. Foto: EK/NOA

Bilde fra naturtypen Steinvollsætra sør for Spålen–Katnosa NR. Statsforvalteren ga NOA medhold i klage og opphevet kommunens hogstgodkjenning. Landbruks- og matdepartementet vurderer nå å oppheve Statsforvalterens vedtak, slik at hogsten likevel tillates. Foto: EK/NOA

omgjøring av vedtak om å nekte hogst med hjemmel i markaforskriften – gnr. 15 bnr. 1 i Ringerike kommune – Løvenskiold skog AS».

Her skrives det at «departementet er gjort kjent med» at Statsforvalteren i Oslo og Viken har avslått søknad om hogst med hjemmel i markaforskriften. Videre varsler departementet at:

... departementet vil ta stilling til om avslaget skal overprøves med hjemmel i forvaltningsloven § 35 tredje ledd. Dersom departementet ved gjennomgangen av sakens dokumenter kommer til at statsforvalterens vedtak er ugyldig, vil saken vurderes ut fra forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c.

Sagt med andre ord: Departementet vurderer å overprøve Statsforvalterens hogstnekt slik at hogst likevel tillates i naturtypen.

Per 29. august er departementets beslutning i saken fremdeles ikke kjent.

Uansett videre utfall avslører saken hvordan Landbruks- og matdepartementet prioriterer sin ressursbruk mellom ivaretagelse av næringsinteresser og ivaretagelse av miljøverdier i skogbruket. Til dags dato har NOA aldri opplevd at Landbruks- og matdepartementet har tatt stilling til om Statsforvalterens utallige tidligere avvísninger av NOAs velbegrunnede hogstklager er i tråd med markaforskriftens formål om å «ta vare på og utvikle kvaliteter i området knyttet til friluftsliv, naturmiljø, landskap og kulturminner».

Høring av forslag til endringer i Markaloven

Klima- og miljødepartementet har sendt forslag til endringer i markaloven på høring med frist 28. oktober 2024.

Målet er «en lov som blir mer brukervennlig», har klima- og miljøminister Andres Bjelland Eriksen uttalt til regjeringen.no.

NOA er i utgangspunktet positive til endringer som avklarer og forenkler håndteringen av ubetydelige byggesaker som ikke er i konflikt med markalovens formålsbestemmelse, men vil være oppmerksom på justeringer som kan få uheldige eller utilsiktede konsekvenser. Vurdering av bestemmelser knyttet til nye landbrukstiltak er også en viktig NOA-prioritering.

Bli med i NOAs markagruppe!

Er du medlem av Naturvernforbundet og glad i Marka? Bli en del av NOAs Markagruppe! Da oppdateres du på viktige pågående markasaker, kan bidra i diskusjoner om markaforvaltningen og ikke minst hjelpe oss med å bevare markanaturen for framtida!

Kontakt leder av markagruppa Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com for informasjon om kommende møtedatoer og markagruppas arbeid.

FOTOUTSTILLING

Eventyrskogene. De siste restene av den opprinnelige skognaturen i Marka – slik skogen ble drevet før flatehogstenes og granåkrenes tid. Skog med stor variasjon, hemmelighetsfulle rom, stemninger og steder der fantasien får føde.

På eldgamle stier, der generasjoner har gått før oss, inn over dype, grønne mosematter, over koller med kronglefurur og tiurmøkk på stien, under skjørtegraner og eldgamle osper bærer det, innover – i eventyrriket. Vi trodde vi visste

hva skog var, men det var før vi fikk øynene opp, før vi så hva mennesket ikke kan etterligne med alle sine tiltak.

Tema for Markakalenderen 2025 er Eventyrskog, og i den anledning har vi satt opp en fotoutstilling på veggene på Søndre Sandås med samme tema. Fra 1. september vil besøkende på Søndre Sandås kunne betrakte store aluminiumsbilder utendørs døgnet rundt. Her byr fotografene på alt fra nærbilder av skog til stemningsfulle landskapsbilder. Ta turen innom!

Velkommen til antropocen

Vi har nå trådt inn i antropocen – en ny tidsepoke der menneskenes virksomhet setter sitt preg på hele kloden. Farvel holocen – perioden på elleve tusen år som vi har brukt til å gå fra flintredskap til høyteknologi og klimakrise. Oppunder Nordpolen svømmer en isbjørn med miljøgifter i kroppen for å nå et sikkert isflak. I Himalaya tørker livsviktige elver fra breene ut. Andre steder river flommer nådeløst med seg jord, hus og folk. Orkaner herjer der det før var trygt å bo. Tørke brer seg der det før var sikker avling. Temperaturen klatrer og skogbranner herjer. Sakte, men uhyggelig sikkert stiger havet. I Lima i 2014 tømmes en gigantisk hall for tusener av mennesker, mest menn i dress og slips. De skulle ta et globalt klimagrep, men klarte det ikke.

«Koordinert global respons» var håpet. Nå gjenstår plan B: At noen samfunn går foran og viser at det går an. Alle kjenner fienden: det er os selv. Derfor kan vi gjøre noe: Er du en del av problemet, er du en del av løsningen. Forbilder finnes: Selvforsynte landsbyer som leverer energi og er på lag med atmosfæren. Hydrogenbiler, passivhus og solfangere. Solalderen er en spennende visjon. Ingen eier solenergien – den kan fritt lastes ned på ditt tak. Fremtidens samfunn vil være energigjerrig. Med mange smarte løsninger og kreative arbeidsplasser.

Eller en plan C? Kanskje den karismatiske lede-

ren som får folk til å fylle gatene? Vi så en begynnelse i New York for noen år siden, da mer enn tre hundre tusen mennesker spontant samlet seg for å kreve handling. Mange storbyer hadde klimamarsjer samme dag. Koordinert og globalt. For det har vi i hvert fall i antropocen: Et globalt nettverk. Som kan mobilisere på kort varsel.

En tidlig morgen tror jeg det er løsningen. En eller flere karismatiske personer som omdanner felles fortvilelse til felles protest. Som får en skjult enighet fram i dagen. En folkelig oppstand mot dem som har makt til å gjøre noe. Vi har sett det allerede: Når folket står samlet opp, kan diktaturer kastes og Berlinmurer rives. Nå er det klimamurens tur. Tar vi kontrollen i antropocen – eller gjør naturen det?

En grønn restart?

Fremtiden er ikke noe som bare kommer. Fremtiden kan skapes. I stedet for å fortsette med «business as usual», kan vi vri på rattet og styre mot en grønnere fremtid med nye verdier og nye prioriteringer. Sterke krefter vil motsette seg en slik kursendring. Noen frykter å miste makt, andre er opptatt av kort-siktig fortjeneste. De som har visjoner om et fremtidssamfunn som løser klimakrisen og tar vare på naturens mangfold, møter mye motstand. Makta tviholder gjerne på gammel kurs. Det kreves stor

Under pandemien gjenoppdaget folk flest naturen. Nå må vi også lære å ta vare på den. Foto: Pixabay.com

utholdenhet å være miljøforkjemper i dag.

Når lederne ikke leder, må «trykket» komme nedenfra. I 2019 så vi et enormt engasjement blant unge mennesker over hele verden for å skape en alternativ fremtid. Det gir håp. De unge sier: vi finner oss ikke i å bli ledet inn i en farlig fremtid. Et skjult engasjement er plutselig blitt organisert og synliggjort. Politikere i Norge, EU og verden har stort sett nøydt seg med å klappe de unge på hodet og sagt at det er fint at de bryr seg, uten å ta dem helt på alvor.

Men så skjer noe uventet: Et bitte lite virus feier over kloden, skaper sykdom og død, og tvinger ledere til å endre fokus fullstendig. Denne krisen forstår de. Den er her nå og den angår alle. Verdens enorme flåte av fly settes på bakken. De myldrende storbyene fremstår plutselig med tomme gater og plasser. Nesten alle nyheter gjelder krisen som vi må tåle. «Business as usual» rives fra hverandre fordi vi er nødt til å tenke annerledes. Økonomiske prioriteringer gjøres om på rekordtid. Nå går folkehelse foran alt annet. Den norske regjeringen hurtigbehandler en midlertidig lov som gir nærmest diktatorisk makt. Folk beordres til å gjøre en rekke forsakelser: Hold deg gjemme, gå ikke på jobb eller skole, hold avstand til andre, og ikke reis noe sted uten tillatelse. Påskefjellet stenges. Det er uvirkelig. Men vi adlyder. Fordi vi skjønner det er nødvendig.

Så mye er vi villige til å forsake. Så store endringer i hverdagslivet går vi med på. Oppi dette myldrer kreativiteten, med fjernundervisning, digitale konserter og møteplasser via skjermen. Vi oppdager at alle de reisene vi foretar, alt forbruket – hele den

livsformen vi er vant til – alt dette er det mulig å revurdere. Og ikke minst: Vi gjenoppdager verdien av naturkontakt. Aldri før har naturen betydd så mye for vår helse, både fysisk og psykisk, som i disse tider. Oslofolket strømmer ut i Marka. Naturen er døgnåpen og gratis, og den tar imot oss med sin skjønnhet og ro. Vi opplever sterkt at tilgang til natur er et velferdsgode.

Krisen inviterte til å tenke nytt. Er det selvsagt at vi skal gjenskape det samfunnet vi hadde? Eller skal vi definere nye mål? Folket er fleksibelt dersom alle forstår hensikten med en kursendring. Er det nå vi skal hegne ekstra om naturverdiene? Er det nå vi skal gjenoppdage vår egen fantastiske natur? Er det nå vi skal slutte med sløsing av strøm og danne et energigjerrig samfunn med smarte løsninger, uten samtidig å ødelegge naturen? Er det nå vi skal avslutte vår krig mot naturen, reise mindre, forbruke mindre, stabilisere klimaet og hindre at økosystemene kolliderer? Er det nå vi skal forstå hva økosystemtjenester er? Og at verdens økonomi avhenger av at naturen fungerer? At det vil koste mindre å ta store grep nå for å bli venner med natur og klima, enn å rydde opp i klimakatastrofer og ødelagte økosystemer i etterkant? Er det nå vi skal skjønne at de truslene som er på vei er langt alvorligere enn denne «lette» pandemien?

Det er tid for en gjennomtenkt restart. Det er tid for grønt lederskap.

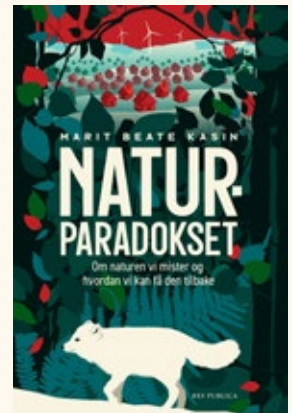
BOKOMTALE

Ved Ingunn Lund-Vang

«**Naturparadokset. Om naturen vi mister og hvordan vi kan få den tilbake**» av Marit Beate Kasin handler om vårt overforbruk av naturressurser på forskjellige områder.

Kasin, som bor i Valdres, er opptatt av naturskog, villmark og fjellet. Vi følger forfatteren på forskjellige vandringer, og blir med på hennes opplevelser i naturen. Kasin skriver ikke bare om utbygging av hytter og alpinområder som fortrenger villreinen i fjellet, eller hvordan natur raseres i det grønne skiftets navn (tekniske inngrep med veier, betong og stål ødelegger landskap. Kasin tar også for seg naturrestaurering, både av vill natur og ville dyr, som fjellreven. Det var et hjertefølt møte med små fjellrevvalper som satte i gang hennes interesse for temaene ødeleggelse og restaurering av naturen.

Et av dem er Oslo kommunes forvaltning av Nordmarka, hvor miljøhensyn og friluftsliv skal ivaretas. Boken er en grundig dokumentasjon i dagens tilstand i norsk natur, med pågående interese-konflikter og naturødeleggelser. Og ikke minst, håpet om endring i måten vi behandler naturen på. Utgitt på Res Publica forlag.

SETT OG SAKSET
av Ingunn Lund-Vang

Staten gir penger til fiske i Oslofjorden som forskere vil forby

Mens forskere mener reketrålingen er med å ødelegge Oslofjorden, får fiskerne støtte fra staten for hver liter diesel de bruker. Kvoteene som kystrekefiskerne får ta opp skrumper inn og drivstoffet er dyrt. Bestanden av reker er så vidt over et kritisk lavt nivå, ifølge det internasjonale rådet for havforskning (ICES). At fiskerne sliter med å få driften til å gå rundt, var begrunnelsen for at regjeringen økte støtten i juni. – Jeg syns det er helt vilt at regjeringa velger å subsidiere båter som river opp leveområdene til torsken, heller enn å bruke de pengene på å omstille de få båtene, sier sentralstyremedlem Helene Sofie Smit i Natur og Ungdom til NRK. nrk.no, 28. august.

<https://www.nrk.no/stor-oslo/miljo-bevegelsen-reagerer-pa-regjeringens-dieselstotte-i-oslofjorden-1.17018923>

Stubbesitter

KreativStrek/Sundhell

JEG HAR FÅTT EN PLANTEVENN

– så innbiller jeg meg iallfall. Denne planten vokser hvert år opp igjennom trappen til huset mitt, midt mellom Lauvtjern og Lauvåsen. Den kommer opp gjennom en sprekk mellom den støpte grunnmuren og trappetrinnene av slipte steinplater. I et par år ryddet jeg den vekk. Så innså jeg at det også var et levende vesen som gjorde alt i sin makt for å bære frem de bringebærene den var skapt for å bære. Den hadde så klart livets rett, om enn aldri så mye imot alle odds. Ikke for at du og jeg skulle spise bringebærene – nei, for at de skulle sørge for neste generasjoner av bringebærbusker. Vi må bare ikke tro at vi er det edleste og mest uselviske som er frembrakt.

Jeg velger å hylle min plantevenn,

som har fått så mye ut av sine forutsetninger. Herlige utakt! Måtte den rette spurvefuglen komme og snappe bærene, ete dem og la frøene slippe – godt emballert i en passe porsjon spurve-gjødsel, over god jord. Hva er så min oppgave, om det er noen? Skrekken er jo at vi bare er forbrukere ...

Slik kan man visst tenke når man går tur med et så trofast bikkjevesen som Leika, puddeltispe må vite. Snart er det tid for en god skive leverposteimatt på deling også. Imens fortsetter den blågrønne kloden sin ensomme ferd gjennom verdensrommet. Leika ser til-litsfullt opp på sin frende – noe denne frenden liker så inderlig vel.

Vi høres av.

DIKT

Av Sigmund Hågvar

Forbrukeren

Jeg er den gjerrige forbruker
som trekker mitt sverd
mot reklamens makt.

Jeg er paradokset
som nyter forsakelsens gleder.

Og prøver på dette vis
å berge min selvrespekt.

LOKALLAG I NOA

Sist oppdatert: november 2023. Send rettelser til noa@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Asker

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Bærum

Kontaktperson: Kari Balke Øiseth, 905 18 537, baerum@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Groruddalen

Kontaktperson: Vera Johannessen, groruddalen@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet på Jevnaker

Kontaktperson: Per O. Brørby, 954 09 845, jevnaker@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Lillestrøm

Kontaktperson: Nikolai Oldervik, 419 04 774, lillestrom@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Lørenskog

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no/clarkgorko@gmail.com

Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum

Kontaktperson: Todd Nore, 932 31 716, todd_nore@hotmail.com

Naturvernforbundet i Nes

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet på Nesodden

Kontaktperson: Peter Schjølberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

Naturvernforbundet i Nittedal

Kontaktperson: Hanna Hånes, nittedal@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Nordre Follo

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Nord

Kontakt: Henrik Hovland, 976 56 442, oslonord@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Sør

Kontaktperson: Maiken P. Sele, oslosor@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Vest

Kontaktperson: Henninge Torp, 481 98 285, oslovest@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Øst

Kontaktperson: Mari Gjerdåker, 413 14 982, osloost@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Ås

Kontaktperson: Kristoffer Thoresen, aas-annv@naturvernforbundet.no

Naturvernstudentene i Oslo

Kontakt: natstudoslo@gmail.com

Naturvernstudentene NMBU

Kontakt: naturvern@nmbu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK

Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND

Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

Oslo Natur og Ungdom Kontaktperson: Ruby Griffin Solheim, 458 74 795, rubys@nu.no

Akershus Natur og Ungdom Kontaktperson: Hanna Kristina Jakobsen, 988 33 789, hannaj@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAS TEMALAG

Fjordgruppa: Jørn Erik Bjørndalen, jorn.bjorndalen@gmail.com
og Elisabeth Sletten, sletten.elisabeth@hotmail.com

Markagrappa: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

Miljødirektoratet har lansert en app for å hjelpe fisken

Miljødirektoratet skal i høst skal ferdigstille en nasjonal handlingsplan for restaurering av elver og innsjøer. En sentral del av denne planen er å gjenåpne bekker for fisk og fjerne eller bygge om barrierer. Den største hindringen for fisk er store tunnelrør som leder bekker og elver under veier. Det eksisterer i dag mer enn 400.000 slike rør under norske veier. Av disse utgjør ca. 20.000 vesentlige hindringer for sjøørret, laks, ål og annen langtvandrende fisk på vei til gyteplase for å formere seg. «– Før var det ikke like stor kunnskap og merksomhet om at det å leie elvar og bekker gjennom kulvertør under vegar kunne hindre vandrainga til fisken. Det er derfor bygd mange hindringar rundt i heile landet, som vi ønskjer å få meir detaljert oversikt over, seier Jo Halvard Halleraker.» Appen Barriere Tracker kan brukes av alle, og Miljødirektoratet ber folk om å sende inn bilder og enkle beskrivelser av slike hindringer som man ser. Denne appen brukes i hele Europa. Sakset fra Miljødirektoratet.no, 15. juli.

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2024/juli-2024/20.000-inngrep-hindrar-fisken-fra-a-vandre-opp-i-elvane>

Nå kan du bestille Markakalenderen 2025!

Ved å kjøpe Markakalenderen får du 12 flotte markabilder og 12 turforslag i eventyrskog. Kalenderen dekker alle Markas områder, du kan oppdage eventyret i nye og gamle områder, finne naturroen, mulighetene og magien. Ønsker du å dele hele Marka med familie, venner eller kolleger er dette julegavetipset til deg som er tidlig ute. Ved å kjøpe Markakalenderen bidrar du til NOAs arbeid med å ta vare på Marka, dele naturkunnskap og spre naturgløde.

MARKAKALENDER 2025

175,-

/stk.

Porto og ekspedisjonsgebyr kommer i tillegg.

Rabatt ved kjøp av mer enn én kalender. Priser:

1 eks. kr 175,-
2–4 eks. kr 150,-/stk.
5–10 eks. kr 140,-/stk.
11–20 eks. kr 120,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

BESTILL I DAG: Klipp ut kupongen, send bestilling til noa@noa.no eller ring NOA på 22 38 35 20.

Merk: Vipps kan ikke benyttes for å bestille kalenderen. Kalenderen er klar for utsendelse i begynnelsen av oktober. Kommer du innom Søndre Sandås ved Sognsvann i kontorets åpningstid eller kjøper kalenderne på et av utsalgsstedene slipper du porto og gebyr. Se www.noa.no for liste over utsalgssteder.

Markakalenderen utgis av NOA. Kalenderen måler 21cm bredde og 29cm høyde.

Jeg bestiller herved eksemplar/er av NOAs Markakalender 2025. Kalenderen koster 175,-/stk., porto og ekspedisjon kommer i tillegg. Faktura sendes med kalenderen.

.....
Navn

.....
Adresse

.....
Postnummer og sted

.....
Telefonnummer

DET GIS RABATT VED KJØP AV MER ENN EN KALENDER

175,-/stk. • 2 – 4 eks. 150,-/stk. • 5 – 10 eks. 140,-/stk. • 11 – 20 eks. 120,-/stk.

ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus
Svarsending 2209
0091 Oslo